

LUND UNIVERSITY

Open access för humanister och rättsvetare. En kartläggning av publiceringspolicy och praxis inom nordisk utgivning. Slutrapport

Lindh, Karolina; Wiklund, Gunilla

2010

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Lindh, K., & Wiklund, G. (2010). *Open access för humanister och rättsvetare. En kartläggning av publiceringspolicy och praxis inom nordisk utgivning. Slutrapport.* (BIVIL:s skriftserie; Vol. 2010:1). Lunds universitet, Avd. för ABM och bokhistoria. <http://www.lunduniversity.lu.se/o.o.i.s?id=12683&postid=1578796>

Total number of authors:

2

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Open access för humanister och rättsvetare

**En kartläggning av publiceringspolicy
och praxis inom nordisk utgivning.
Slutrapport**

Karolina Lindh

Institutionen för kulturvetenskaper, Lunds universitet
&

Gunilla Wiklund

Juridiska fakultetens bibliotek, Lunds universitet

BIVIL:s skriftserie 2010:1
ISSN 1401-2375

Lund 2010 © Författarna

Open Access för humanister och rättsvetare. En kartläggning av publiceringspolicy och praxis inom nordisk utgivning. Slutrapport

Ett projekt finansierat genom Kungliga bibliotekets Open Access-program
Karolina Lindh, Institutionen för Kulturvetenskaper, Lunds universitet
Gunilla Wiklund, Juridiska fakultetens bibliotek, Lunds universitet

Abstrakt

Projektets syfte var att undersöka vilka möjligheter forskare i Norden inom områdena humaniora och rättsvetenskap har till open access-publicering och parallellpublicering. Projektet fokuserade på nordiska utgivares inställning till och diskussioner kring open access (OA) och parallellpublicering. Utgivare av tidskrifter, monografier, antologier och festskrifter inkluderades och identifierades utifrån publikationer registrerade på forskare inom rättsvetenskap och delar av humanistiska fakulteten åren 2004-2008 i det öppna arkivet Lund University Publications (LUP). 52 av 123 tidskrifter och 56 av 175 utgivare besvarade varsin webbenkät. Fler tidskrifter än väntat tillgängliggör artiklar fritt på Internet, 15 stycken. Många uttrycker en vilja att sprida forskningen men det är oklart hur stor medvetenheten är om nyanserna i fritt tillgängliggörande utan kostnad och fritt tillgängliggörande med få juridiska, ekonomiska och tekniska begränsningar, gratis respektive libre. Endast ett par tidskrifter framställer sig som libre. Möjligheterna till OA parallellpublicering är stora och här framförs viljan att synliggöra och tillgängliggöra forskningen och den egna tidskriften. En intressant iakttagelse är att många tidskriftsutgivare inte skriver kontrakt om upphovsrätt med sina författare. Det juridiska läget är oklart men författaren bör då behålla stora delar av sin upphovsrätt vilket skapar möjligheter för parallellpublicering.

Inte någon av de utgivare av monografier, antologier, årsböcker etc. som besvarade enkäten kan betraktas som vare sig libre eller gratis, däremot förekommer fritt tillgängliggörande som smakprov och marknadsföring. Farhågor för minskad försäljning genom fritt tillgängliggörande är tydligare bland utgivare än tidskrifter. Många utgivare anger att möjligheterna till parallellpublicering kan finnas men man uttrycker också farhågor om minskad försäljning. En slutsats är därför att det är mening att fråga utgivarna om lov att parallellpublicera sin text.

En övergripande slutsats är att open access och fritt tillgängliggörande är ovana begrepp som inte är helt självklara att förstå. Verksamma inom publicering och finansiering måste därför göras medvetna om och själva klargöra vad som avses och eftersträvas när man talar om att forskning ska vara OA. Om inte skillnaderna klargörs finns risk för att det bildas en gråzon där man tror att fritt tillgängligt utan kostnad är lika med libre. En annan slutsats är att då forskare i stor utsträckning väljer att publicera sin forskning i böcker bör motiven för detta liksom publiceringsmarkanden utredas närmare för att bättre förstå förutsättningarna för fritt tillgängliggörande. Om enbart tidskrifter ställs i fokus kommer en stor del av publiceringen att förbises.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord.....	2
Om rapportens innehåll och struktur	3
Litteraturoversikt.....	5
Open access-begreppet.....	5
Publiceringsmönster.....	6
Enkäterna.....	9
Om enkäterna	9
Urval av utgivare och tidskrifter	9
Resultat från tidskriftsenkäten	12
Allmänt om tidskrifterna	12
Open access och fritt tillgängliggörande via Internet	13
Fritt tillgängliggörande via Internet	13
OA-begreppet möter praktiken	14
Parallellpublicering eller inte	15
Ja, varför inte	15
Nej till parallellpublicering?	17
Resultat från enkäten till utgivare.....	18
Allmänt om utgivarna	18
Open access och fritt tillgängliggörande via Internet	19
Fritt tillgängliggörande	19
Open access.....	20
Parallellpublicering	21
Slutsatser och diskussion	23
Källförteckning.....	26
Bilagor	29

Förord

Vi vill tacka alla tidskriftsredaktörer och utgivare av bland annat monografier och antologier inom humaniora och rättsvetenskap som tagit sig tid att svara på och kommentera de två enkäter vi sänt till dem. Utan era svar hade projektet fallit platt till marken.

Vi vill också tacka de på Avdelningen på ABM och bokhistoria, Institutionen för kulturvetenskaper vid Lunds universitet som på högre seminarier bidragit med värdefulla synpunkter på våra enkäter och resultat. Här har även personer inom Lunds universitets bibliotek deltagit. Ett särskilt tack till Birgitta Olander, ämnesföreståndare för biblioteks- och informationsvetenskap på Avd. för ABM och bokhistoria, som läst och kommenterat rapporten i dess slutstadier.

Kontaktuppgifter ifall det finns frågor eller kommentarer: karolina.lindh@kultur.lu.se och gunilla.wiklund@jur.lu.se.

Om rapportens innehåll och struktur

I denna rapport presenteras resultaten från projektet ”Open Access för humanister och rättsvetare. En kartläggning av Open access-publikationer och attityder i Norden”. Projektet finansierades inom Kungliga bibliotekets utvecklingsprogram OpenAccess.se (<http://www.kb.se/OpenAccess>) och pågick maj-december 2009.

Syftet med projektet har varit att kartlägga de möjligheter forskare inom humaniora och rättsvetenskap har att publicera som open access (OA) i Norden. En aspekt har varit att undersöka svenska/nordiska tidskrifters och utgivares inställning till och diskussioner kring OA-publicering. I begreppet inkluderar vi publicering i OA-publikationer liksom parallellpublicering, dvs. den så kallade gyllene respektive gröna vägen till OA (Hagerlid, 2008). Detta har gjorts genom två enkäter. En som skickades till 123 svenska/nordiska tidskrifter inom humaniora och rättsvetenskap och en som skickades till 175 utgivare av monografier, antologier, festskrifter och skriftserier inom dessa två ämnen. Dessutom har en litteraturoversikt gjorts med huvudsakligt fokus på kunskap om publicering och OA inom humaniora och rättsvetenskap i Norden.

Bakgrunden till projektet är att vi upplevde att det informationsmaterial som finns om OA, t.ex. på webbplatsen Open Access information (<http://www.searchguide.se/oa>), i första hand är utformat utifrån de publiceringsmönster som dominerar inom de så kallade STM-områdena (Science, Technology and Medicine). Det innebär ett fokus på publicering i internationella tidskrifter med peer-review och höga prenumerationspriser. Eftersom forskare inom humaniora och rättsvetenskap ofta publicerar sig nationellt eller nordiskt i små tidskrifter och till stor del även i monografier och antologier är relevansen av materialet begränsad. Eftersom det finns liten kunskap om den svenska/nordiska utgivningen inom humaniora och rättsvetenskap ville vi undersöka den närmare för att kunna anpassa informationsmaterialet.

Resultaten redovisas i denna rapport men också i form av en fritt tillgänglig sammanställning av utgivarnas policy kring parallellpublicering och OA-publicering liksom ett informationsmaterial om OA anpassat till forskare inom humaniora och rättsvetenskap¹. Dessutom kommer en artikel om inställningen till OA bland tidskrifter att publiceras i InfoTrend, 1/2010².

Vi vill poängtera att på grund av urvalets ringa storlek och svårigheterna med att utforma en enkät som är meningsfull för utgivare av varierande storlek och med olika

¹ Vid rapportens sammanställning är det oklart var detta sker men det blir förmodligen antingen på Lunds universitets biblioteks webbsidor, <http://lub.lu.se/publiceraeller> på Open access information, <http://www.searchguide.se/oa/>.

² Tillgänglig fr.o.m. 2010-03-15 på webbplatsen: <http://www.sfis.nu/site/311/infotrend.aspx>

typer av utgivning, ska de siffror vi presenterar inte tolkas som statistik. De ska istället ses som indikationer på inställningen till OA. Vår ambition har aldrig varit att ge en bild av utgivningen och OA-möjligheter i någon generell bemärkelse utan vi ville få konkreta exempel på faktisk policy. Vi har därför medvetet utformat enkäterna med många öppna svar och möjligheter att lämna kommentarer. Vi måste dock medge att vi inledningsvis inte insåg hur omfattande och hur varierad gruppen av tidskrifter och utgivare av humanistisk och rättsvetenskaplig forskning är. Att de mindre tidskrifterna och utgivarna är många och tillsammans utgör en stor del av den totala utgivningen var anledningen till att vi valde att ta med även dessa och inte välja ut enstaka ”jättar”.

I rapporten presenteras först litteraturoversikten och därefter urvalsförfarandet för enkäterna. Svaren från de två enkäterna presenteras därefter var för sig. Rapporten avslutas med en sammanställning av slutsatser och en diskussion.

Litteraturoversikt

Vårt sökande efter litteratur om open access-publicering inom humaniora och rättsvetenskap har bekräftat det vi redan anade, nämligen att det finns lite skrivet i ämnet, både i Norden och internationellt. Systematiska sökningar i databaser har gett lite liksom hänvisningar vidare från annan litteratur. Vartefter som kunskapen om projektet spridits har vi fått tips på rapporter, utredningar och magisteruppsatser som är av intresse men det finns säkert mer sådan ”grå” litteratur som vi inte hittat. Mycket av materialet är rapporter eller utredningar kring (se ex. Björklund et al, 2009; Houghton, 2009; Svensson, 2008) medan forskningslitteraturen är sparsam. Det finns också litteratur som är någon form av ”debattinlägg” som kretsar kring open access-frågor och exempel på publiceringstrender och nya publiceringsmodeller inom humaniora (ex. Hagerlid, 2008; Howard, 2009; Schiebel, 2009) och som återfinns i professions- och nyhetsinriktade tidskrifter. För rättsvetenskap finns amerikansk litteratur som kopplar fritt tillgängliggörande till en tradition inom rättsvetenskap att tillgängliggöra rättsligt material (ex. Danner, 2007; Parker, 2007).

Open access-begreppet

Innan vi går in på det för vårt projekt mest relevanta i materialet, vill vi ta upp definitionen av begreppet open access. I många publikationer om OA, oavsett ämnesområde, diskuteras inte detta utan författarna hänvisar ofta till den så kallade Berlindeklarationen eller något av de andra centrala dokument som skapats i samband med konferenser om OA³. I dessa betonas en användning av publicerat material som är fri från många juridiska restriktioner liksom behovet av långtidsarkivering. Så här uttrycks det i Berlindeklarationen:

contributions must satisfy two conditions:

1. The author(s) and right holder(s) of such contributions grant(s) to all users a free, irrevocable, worldwide, right of access to, and a license to copy, use, distribute, transmit and display the work publicly and to make and distribute derivative works, in any digital medium for any responsible purpose, subject to proper attribution of authorship (community standards, will continue to provide the mechanism for enforcement of proper attribution and responsible use of the published work, as they do now), as well as the right to make small numbers of printed copies for their personal use.

³ Tillgängliga: Berlindeklarationen: <http://oa.mpg.de/openaccess-berlin/berlindeclaration.html>, Budapest Open Access Initiative: <http://www.soros.org/openaccess/read.shtml> Bethesda Statement on Open Access Publishing: <http://www.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm> (2010-02-12).

2. A complete version of the work and all supplemental materials, including a copy of the permission as stated above, in an appropriate standard electronic format is deposited (and thus published) in at least one online repository using suitable technical standards (such as the Open Archive definitions) that is supported and maintained by an academic institution, scholarly society, government agency, or other well-established organization that seeks to enable open access, unrestricted distribution, inter operability, and long-term archiving.

(Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities)

Denna definition ifrågasätts sällan även om det finns en problematiserande diskussion. Frandsen (2009) sammanfattar i sin avhandling en del av den och pekar på att open access används både om en princip (fritt tillgängliggörande av forskning) och en affärsmodell (hur forskningen görs tillgänglig) (s. 17). Frandsen (ibid.) tar upp att när man ser på hur material faktiskt tillgängliggörs på Internet är det stora variationer i när materialet tillgängliggörs, hur publiceringen finansieras och vad en användare kan göra med materialet. Skillnader som inte alltid överensstämmer med open access-principen i de centrala dokumenten (s. 18.ff.). Det kan därför vara relevant att använda termerna *gratis* och *libre* som Peter Suber (2008) gör, i betydelserna ”fritt tillgänglig utan kostnad” respektive ”fritt tillgängliggörande utan kostnad och med få juridiska restriktioner”. Vi återkommer till denna diskussion i våra resultat.

En annan aspekt som berörs i Berlindeklarationen är att det handlar om tillgängliggörande av peer-reviewade artiklar. Det är inte heller oproblemiskt eftersom begreppet peer-review är tvetydigt men sällan definieras. Inom humaniora och rättsvetenskap är det vanligt med redaktionella lektörer som bedömer artiklarnas kvalitet och en strikt tolkning av peer-review-begreppet utesluter dessa. Vidare utesluter betoningen på tidskrifter en stor del av den utgivning som finns inom ämnena. Även detta återkommer vi till i vår diskussion av resultaten.

Publiceringsmönster

För att förstå möjligheterna till OA-publicering är kunskap om publiceringsmönstren inom humaniora och rättsvetenskap relevant. Det finns dock inte mycket litteratur att stödja sig på men den som finns, både nordiskt och internationellt, bekräftar med lite olika betoning samma bild: Humanister publicerar sig gärna i monografier, antologier och skriftserier samt att publiceringen i tidskrifter sker till stor del på det egna språket i små nationella tidskrifter (Biblioteksstyrelsen, 2003)⁴. Borgman (2007) talar om internationell publicering och nämner att monografier är vanliga inom humaniora och dåligt representerade i internationella databaser även om detta håller på att förändras genom bland annat initiativen JSTOR och Project muse.⁵ En nordisk studie av publiceringsmönster inom en rad olika discipliner verkar bekräfta bilden (Puuska & Miettinen, 2008).⁶ Den bekräftas också av en norsk studie av hur många artiklar publicerade 2007 som skulle ha kunnat parallellpubliceras enligt uppgifter i Sherpa/Romeo. Studien visar att humaniora och rättsvetenskap står för en mindre andel

⁴ Vi har tyvärr inte hittat någon litteratur som diskuterar publiceringsmönster inom rättsvetenskap.

⁵ JSTOR: <http://www.jstor.org> och <http://muse.jhu.edu>.

⁶ Tyvärr är rapporten publicerad på finska och bara en sammanfattning finns tillgänglig på svenska.

publicerade artiklar än STM-ämnena och att 46-100 % av artiklarna finns i tidskrifter som inte är upptagna i Sherpa/Romeo (Hernes, 2008).

Förutsättningarna för tidskrifter som publicerar humanistisk och rättsvetenskaplig forskning är att de ofta har små upplagor, sköts ideellt och att granskning av artiklarna inte sällan genomförs av ett redaktionellt råd (Biblioteksstyrelsen, 2003; Waltham, 2009). Jonas Nordin (2008) ger ett exempel på en sådan verklighet i en artikel om den peer-reviewade tidskriften *Historisk tidskrift*. Waltham (2009), som skriver ur ett amerikanskt perspektiv, påpekar att det ofta är långa artiklar och att det är en stor andel material som inte är granskade artiklar, t.ex. bokrecensioner, mötesrapporter och annat redaktionellt material. Många av tidskrifterna finns bara i tryck men diskussioner pågår om elektronisk publicering och det uttrycks behov av information om och tekniskt stöd för att underlätta en sådan övergång (Biblioteksstyrelsen, 2003). I Walthams (2009) studie av åtta medlemstidskrifter från vetenskapliga sällskap inom humaniora och samhällsvetenskap i USA erbjuder sju av tidskrifterna medlemmarna både den tryckta versionen och tillgång till den elektroniska versionen. Förutsättningarna för utgivningen förändras och Howard (2009) beskriver utifrån en amerikansk horisont övergången från tryckt till elektroniskt som en identitetskris för de humanistiska tidskrifterna.

När det gäller finansieringen av humanistisk och samhällsvetenskaplig utgivning påpekar Hedlund och Rabow (2007) att många nordiska tidskrifter får statliga medel via Vetenskapsrådet. På Vetenskapsrådets webbplats finns förteckningar över de tidskrifter som får publiceringsstöd från VR och information om att det är möjligt att söka publiceringsstöd för utgivningen av böcker. Eftersom open access-publicering är ovanlig finns det liten kunskap om finansieringen av denna utan istället finns förslag på tänkbara modeller (se ex. Velterop, 2005). I en uppsats om finansieringsmodeller för norska open access-tidskrifter delar författaren in de 12 tidskrifter som identifierades i institutionella, medlemstidskrifter och privata tidskrifter (Bratland, 2008). Sju av dessa var humanistiska/samhällsvetenskapliga där sex var institutionella och finansierades med stöd från institutionerna och genom frivilla bidrag. Den sjunde finansierades privat och genom frivilla bidrag.

Vi har haft svårt att hitta litteratur om förutsättningarna för utgivningen av monografier, antologier och dylikt inom ämnena. När det gäller OA-utgivning finns en diskussion om fritt tillgängliggörande av böcker innebär ett hot mot utgivningen. En tanke är att om texter görs fritt tillgängliga via Internet kommer försäljningen av tryckta exemplar att minska eller helt upphöra. Vi har inte funnit några studier av detta verkligen sker, däremot rapporterar t.ex. Chicago's Oriental Institute (Oriental Institute Publications Office, 2009-04-06) att försäljningen ökat sedan de började göra sitt material OA. Fri tillgång behöver således inte med automatik innebära minskad försäljning. I en nyutkommen rapport om digital bokutgivning inom humaniora och samhällsvetenskap som vi inte hunnit sätta oss in i, hävdas att det inom dessa ämnen bör finnas framkomliga vägar till open access-publicering av monografier (Adema & Rutten, 2010).

Det mesta av litteraturen vi funnit handlar om humaniora. Rättsvetenskap finns inte med eller så talar man om samhällsvetenskap och man kan då anta att rättsvetenskap ingår. Det finns således lite skrivet om ämnets publicering men genom samtal med rättsvetenskapliga forskare och genomgång av publikationer registrerade i Lund

University Publications (LUP)⁷, växer en bild fram av ett publiceringsmönster liknande det inom humaniora: nationell publicering, i monografier och små tidskrifter. Därtill finns även en stor utgivning av rättsfallsanalyser, lagkommentarer och utredningar av olika slag, material som vi valt att inte inkludera i vår studie eftersom materialets forskningsmässiga status är oklar.

Kunskapen om hur publiceringen ser ut är dock begränsad och den inkluderar sällan en diskussion om varför forskare inom de två områdena publicerar sig som de gör och vilken betydelse publiceringen har i dessa ämnen. Hellqvist (2008) och Myrdal (2009) gör dock detta. De menar båda att kunskapsutvecklingen och målen med forskningen skiljer sig från naturvetenskapernas vilket skapar andra förutsättningar för och behov av bland annat publicering. En alldeles färsk rapport från en studie av sju discipliner, bland annat historia och arkeologi, vid ett universitet i USA, verkar också kunna bidra med kunskap om hur forskare kommunicerar sina forskningsresultat (Harley et al, 2010). Det här har betydelse eftersom olika ämnens vetenskapliga kommunikation påverkar förutsättningarna för open access-publicering (Hedlund & Roos, 2006). Det bör också tilläggas att för både rättsvetenskap och humaniora gäller att bilden inte är total utan att publiceringspraxis kan skilja mellan olika delämnena. Till exempel verkar det vara vanligare att publicera sig internationellt i folkrätt och kognitionsvetenskap än i skatterätt och historia.

Mycket av detta material härrör från rapporter och utredningar med syfte att peka på behov och ge rekommendationer för framtida publicering inom humaniora och samhällsvetenskap. Den forskningslitteratur som finns fokuserar mycket på kostnader för open access-publicering, attityder till och användning av OA-publikationer jämfört med traditionellt publicerat material. Vi har inte tagit med den typen här eftersom vårt projekt inte handlar om det och för att mycket lite är gjort kring humaniora och rättsvetenskap. Vi vill dock framhålla att den forskning som finns många gånger görs av förespråkare för open access. Som Frandsen (2009) påpekar "open access is both the subject of research into scholarly communication as well as a cause" (s. 4). Det innebär att även om de forskare som utför studier kring open access kan antas vara så objektiva som möjligt är de inte neutrala. Det är något att vara uppmärksam på när man tar del av litteraturen.

Vi är inte heller neutrala. Vi ser OA som något i grunden positivt men menar att OA-publicering inom olika ämnen måste förstås i relation till ämnenas publiceringspraxis och publiceringens förutsättningar. Vår förhoppning är att vårt synliggörande av utgivares inställning till OA och vår belysning av några av de förutsättningar som finns ska bidra till att OA inom humaniora och rättsvetenskap kan utvecklas på ett för ämnena relevant sätt.

⁷ Lunds universitets öppna arkiv för forskningspublikationer producerade av forskare vid lärosätet.

Enkäterna

Om enkäterna

För genomförandet av enkätundersökningen använde vi oss av programmet SurveyMonkey⁸ som skapar webbaserade enkäter, mer avancerade om man betalar en mindre summa. Ett följebrev (bilaga 1) med en länk till enkäten sändes ut via e-post. Påminnelser skickades ut cirka fyra veckor senare.

Vi utformade två delvis olika enkäter, en som skickades till tidskrifter och en som skickades till utgivare av monografier, antologier, årsböcker etc. Varje enkät innehöll en del med allmänna frågor om tidskriften, en med frågor om OA och en med frågor om parallellpublicering. Beroende på hur frågorna besvarades slussades man vidare till olika delar av enkäten. Eftersom enkäten följer många spår är den svår att läsa linjärt och vi väljer därför att inte lägga med den som en bilaga. Vi lyfter dock fram formuleringen av centrala frågor i resultatavsnitten.

När vi konstruerade enkäterna var vi medvetna om att de som skulle svara utgjorde en spretig grupp med utgivare och tidskrifter av varierande storlek och med utgivning av olika typer av publikationer samt med olika syften. Vi försökte förutse möjliga förhållanden och svar och diskuterade formuleringar och ordningsföljd med personal på avdelningen för ABM, Institutionen för kulturvetenskaper vid Lunds universitet. Vi har dock förstått att det ibland varit svårt att förstå vad vi menat med frågorna och att frågorna och svarsalternativen ibland har upplevts stämma dåligt med verkligheten. De som svarat har visat stort tålamod och har kommenterat när det blivit alltför irrelevant. Några har också eller istället gett oss sina synpunkter via e-post. Man har således inte bara gett upp vilket vi tolkar som en vilja att bidra till kunskap om OA inom humaniora och rättsvetenskap.

Urval av utgivare och tidskrifter

För att identifiera förlag och tidskrifter där forskare inom disciplinerna humaniora och rättsvetenskap publicerar sig utgick vi från registrerade publikationer i Lunds universitets öppna arkiv, LUP, åren 2004-2008. Vi fokuserade på publikationer registrerade av forskare på Juridiska fakulteten och på delar av historiskt-filosofiska

⁸ Webbplats: <http://www.surveymonkey.com>

fakulteten. Följande ämnen täcktes därmed in: rättsvetenskap arkeologi, biblioteks- och informationsvetenskap, bokhistoria, etnologi, filosofi, historia, idé- och lärdoms historia, kognitionsvetenskap, konstvetenskap, kulturvetenskaper och musikvetenskap. Avgränsningen inom humaniora gjordes för att urvalet inte skulle bli alltför stort och svårt att hantera inom utsatt tidsram.

Via LUP identifierade vi totalt 254 nordiska utgivare i kategorierna *book*, *book chapter* och *book editor*. Av dessa sändes enkäten till 175 stycken (132 registrerade inom humaniora och 43 inom rättsvetenskap samt 1 registrerad på båda ämnena). I första hand skickades enkäten till ansvarig utgivare. För tidskrifterna identifierade vi totalt 156 nordiska tidskrifter i kategorin *journal article* och vi sände enkäten till 123 stycken (90 registrerade inom humaniora, 31 inom rättsvetenskap och 2 registrerade på båda ämnena)⁹. Enkäten skickades i första hand till redaktörerna för tidskrifterna, i andra hand till ansvarig utgivare.

Både för utgivarna och tidskrifterna beror bortfallet i vissa fall på att utgivaren eller tidskriftens utgivare var svår att identifiera och därför strukits från urvalet. I vissa fall är det tänkbart att utgivaren inte längre finns men det går heller inte att utesluta att uppgifterna om utgivarna som finns registrerade i LUP inte stämmer. En del av bortfallet beror slutligen på att vi inte kunde finna tydliga kontaktuppgifter. I vissa fall har uppgifter om utgivare korrigerats då exempelvis inte hela namnet på utgivaren angetts. Då olika namnversioner på samma utgivare förekommit har vi ofta valt att förena dessa under ett och samma namn. I de fall där det finns grenar av förlaget (ex. Almqvist & Wiksell International och Almqvist & Wiksell) har vi valt att låta olika namnformer av förlagen finnas kvar.

Andra kartläggningar och undersökningar av OA-tidskrifter har använt DOAJ¹⁰ och/eller Ulrich's International Periodicals Directory, för att identifiera tidskrifter (ex. Bratland, 2008 & Meyer Lundén, 2008). Vi valde att inte göra detta av framförallt två skäl. I DOAJ finns bara tidskrifter som tillämpar peer-review och som redan är open access. Vi missar då tidskrifter som inte aktivt tagit ställning till OA och parallellpublicering. Vi ville inte heller begränsa oss till peer-reviewade tidskrifter då många tidskrifter som humanister och rättsvetare publicerar sig i, inte tillämpar den typen av granskning.

Vi valde även att inte begränsa oss till vetenskapliga publikationer eftersom det ofta är svårt att dra en tydlig gräns mellan olika typer av material inom humaniora och rättsvetenskap. Vi har därför inte gjort ett urval utan istället låtit tidskrifterna och utgivarna i enkäterna själva få definiera sitt innehåll. Vi menar att vi på så sätt bättre speglar den varierade utgivning som är vanlig inom humaniora och rättsvetenskap.

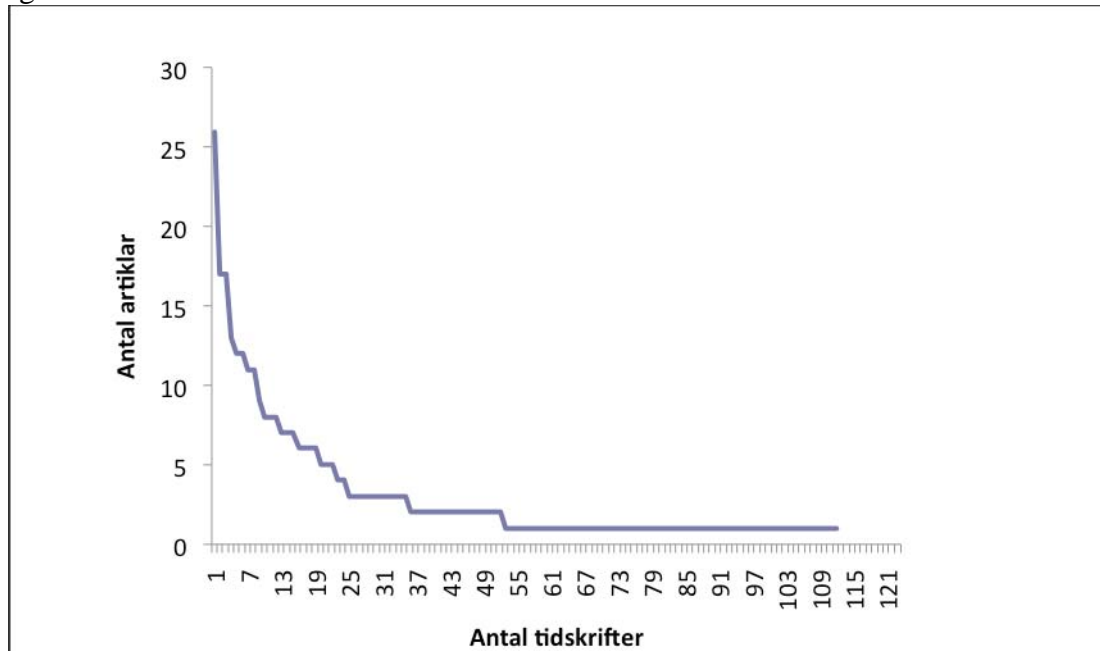
Fördelningen av antal publikationer per utgivare visar att ett litet antal utgivare och tidskrifter står för många publikationer som sedan följs av en lång svans där många utgivare/tidskrifter endast står för 1-3 publikationer (Se bilaga 2 & 3). I vårt

⁹ Ett antal av dessa tidskrifter fanns inte med i LUP men togs med i undersökningen eftersom de personer som kontaktades var involverade i deras utgivning och vi bedömde att de var relevanta för projektet.

¹⁰ Directory of Open Access Journals

enkätutskick har vi valt att inkludera även tidskrifter och utgivare med få artiklar och bidrag eftersom de tillsammans står för en betydande del av utgivningen och deras inställning till OA och parallellpublicering därför är relevant.

Figur 1. Antal artiklar/tidskrift

Ett litet antal tidskrifter står för flera av de publicerade artiklarna medan många tidskrifter enbart publicerat 1-2 artiklar.

Genom att utgå från publikationer registrerade i LUP hamnar fokus på de tidskrifter och utgivare där forskare inom humaniora och rättsvetenskap valt att publicera sig, oavsett storlek, hemvist eller granskningsförfarande. Vi kan inte göra anspråk på att täcka in mer än en begränsad del av den totala utgivningen i Norden men vår förhoppning är att vi har identifierat de centrala utgivarna och tidskrifterna. Tydligt är att vi fått med olika typer av utgivare/tidskrifter, t.ex. förlag, stiftelser och hembyggsföreningar, av varierande storlek samt att det finns många förlag/utgivare och tidskrifter med sydsvensk/skånsk hemvist (se även Bilaga 2 & 3). Kombinationen av både nationell/nordisk och regional utgivning kan vara en fingervisning om hur publiceringsmönstren ser ut inom humaniora och rättsvetenskap och en jämförelse med hur fördelningen ser ut på andra lärosäten i Norden skulle ge intressanta infallsvinklar.

Resultat från tidskriftsenkäten

Allmänt om tidskrifterna

Av de 123 tidskrifter som fick enkäten svarade 52. Av bilaga 2 framgår vilka som svarade¹¹. Av de 52 som svarade på enkäten uppgav hälften att tidskriften finns både i elektronisk och i tryckt version, 26 stycken. 20 av tidskrifterna ges enbart ut i tryck medan 6 stycken enbart ges ut elektroniskt.

De 32 respondenter som angav att tidskriften finns i elektronisk version fick svara på vilken typ av utgivare de definierar sig själva som. I topp hamnade Förening (12 st), följt av Statlig institution eller liknande (6 st), Företag (5 st) och Stiftelse (5 st). 6 respondenter valde alternativet Annan där bl.a. kulturtidskrift och samfund nämndes.

De svarande fick också ange vilken huvudsaklig inriktning tidskriften har och hade då möjlighet att välja flera svar. Alternativen var: Vetenskaplig, Populärvetenskaplig, Samhällsdebatt, Professions- eller praktikerinriktad och Annan (med möjlighet att precisera). Vetenskaplig inriktning var det mest förekommande valet (25 st), följt av populärvetenskaplig (7 st), professions- praktikerinriktad (5 st), annan (5 st). Ingen av respondenterna definierade sitt innehåll som samhällsdebatt.

De som uppgav att de har vetenskaplig inriktning svarade på en följdfråga om någon form av kvalitetsgranskning av innehållet förekommer före publicering. Av dessa har 18 uppgett att kvalitetsgranskning sker genom redaktion/redaktör, 15 att granskning sker av ämneskunnig (inklusive två som angivit peer-review under alternativet Annat sätt). En respondent uppger att ingen kvalitetsgranskning förekommer och två har valt alternativet Annat sätt. Bland respondenterna är det alltså inte självklart att utgivning av vetenskapligt material innebär peer-review eller granskning av ämneskunnig utan andra former av kvalitetsgranskning verkar också vara vanliga.

31 av de 32 respondenter som har elektronisk publicering besvarade en fråga om hur utgivningen finansieras. Vanligast är att finansiering sker genom någon form av bidrag (25 tidskrifter). Vetenskapsrådet nämns upprepade gånger som finansiär men även stiftelser eller universitet/universitetsinstitutioner anges som bidragsgivare. Prenumerationer bidrar också i stor utsträckning till finansiering av utgivningen (15

¹¹ Ibland har knapphändiga uppgifter lämnat i enkäten och det har då varit svårt att avgöra vem som svarat eller inte. Antalet markeringar överensstämmer därför inte helt med antalet svarande.

tidskrifter). 8 stycken valde alternativet Annat sätt. Tyvärr har vi inte uppgifter om finansiering av de tidskrifter som enbart finns i tryck.

I informationsmaterial om OA riktat till forskare framhålls ofta betydelsen av att utforma kontrakten med utgivare så att författaren behåller upphovsrätten, åtminstone rätten att parallellpublicera (se ex. Rabow, 2007). Samtal med rättsvetare antydde att det är vanligt att kontrakt inte skrivs så vi frågade därför om detta i enkäten. Det visade sig att det är ovanligt att tidskrifterna skriver kontrakt med sina författare i samband med publicering. En tydlig majoritet svarade att de inte skriver kontrakt (21 tidskrifter) med artikelförfattarna i samband med publicering. Endast 8 stycken uppgav att någon typ av kontrakt skrivs där bland annat upphovsrättsliga frågor regleras. Bland företag skulle man kunna tänka sig att kontraktsskrivande är vanligt men bland de fem företag som besvarat enkäten återfinns både kontrakt och inte kontrakt. Vi har inte hittat några uppgifter om detta är vanligt inom humaniora och rättsvetenskap eller om det slumpat sig så att många av dem som svarat på enkäten inte gör det. I vilket fall är det intressant eftersom det innebär att författarna behåller i alla fall delar av upphovsrätten, något som har betydelse vid parallellpublicering och som vi återkommer till längre fram.

Innan vi går vidare vill vi understryka att vi inte har fördjupat oss i hur svarsfördelningen ser ut mellan olika typer av utgivare som står bakom tidskrifterna eftersom urvalet varit så litet att det inte skulle säga så mycket. Det är t.ex. bara fem företag som har svarat och bland dessa kan vi inte se något mönster i inställningen till open access.

Open access och fritt tillgängliggörande via Internet

En snabbgenomgång av de tidskrifter vi skickade enkäten till visade att flera tidskrifter lägger ut hela nummer eller artiklar fritt tillgängligt på Internet. Eftersom det inte är tydligt om det handlar om open access valde vi i enkäten att först ställa frågor kring fritt tillgängliggörande via Internet och sedan om open access.

Fritt tillgängliggörande via Internet

28 respondenter uppgav att de tillgängliggör material fritt via Internet. Av dessa uppgav 16 att det handlade om hela tidskriften¹² medan 12 uppgav att det handlade om delar av tidskriften. De delar som tillgängliggörs är ofta innehållsförteckningar men det kan även vara ledare/fast material, författarregister, ett urval av artiklar, abstrakt och/eller smakprov ur tidskriften. När hela tidskriften tillgängliggörs sker det antingen direkt i samband med publiceringen eller med en fördröjning på allt från några dagar upp till två år där ett år är en vanlig tid. Fördelningen mellan direkt tillgängliggörande och fördröjning är ungefär hälften-hälften.

I en öppen fråga fick de respondenter som uppgav att hela eller delar av tidskriften tillgängliggörs fritt via Internet möjlighet att motivera varför de valt detta. Svaren kan

¹² "Hela tidskriften" kan innebära enbart artiklar som ligger enskilt länkbara, alla artiklarna i en gemensam pdf-fil, en pdf-fil med tidskriften så som den ser ut i tryck eller en blädderbar fil som ser ut som tidskriften.

sammanställas utifrån ett antal teman. Flera har formulerat svar som på något sätt betonar att fri tillgänglighet till innehållet ökar artiklarnas och tidskriftens spridning, läsekrets och synlighet. Andra pekar på ideologiska skäl, att fri tillgänglighet ligger i tiden eller att de stödjer open access-rörelsen. En lyfter fram att det finns stor efterfrågan även på äldre artiklar. En har valt tillgängliggörande via Internet av praktiska och ekonomiska skäl. Två respondenter uppger att fri tillgänglighet är krav från finansiären. Det finns således en rad olika skäl till fritt tillgängliggörande men återkommande är viljan till synlighet och spridning av materialet.

OA-begreppet möter praktiken

I enkäten blev alla respondenter oavsett hur tidskriften publiceras presenterade en kortfattad definition av open access baserad på Berlindeklarationen:

När man talar om open access hänvisas ofta till tilläget att författaren ger sin tillåtelse att en läsare kan använda materialet på ett stort antal sätt, t.ex. läsa, ladda ner, kopiera, distribuera, skriva ut, söka eller länka till fulltexterna utan finansiella, juridiska och tekniska förbehåll.

De fick sedan frågan om de känner till denna definition och därefter om den gäller för tidskriften i de fall den tillgängliggörs fritt via Internet. 19 svarade att de känner till definitionen medan 27 svarade nej. Cirka 40 % av tidskrifterna säger sig således känna till definitionen. Av de 19 som uppgav att de kände till open access-definitionen var det 10 tidskrifter som finns i elektroniskt format varav 4 stycken tillgängliggör hela tidskriften fritt via Internet.

Frågan om definitionen är applicerbar på tidskriftens utgivning besvarades av 12 tidskrifter, varav 9 svarade ja och 3 nej. Om man jämför de siffrorna med hur många som svarat att de tillgängliggör hela tidskriften fritt via Internet skulle således 9 av 16 tidskrifter vara OA-tidskrifter. Siffrorna ska dock läsas med försiktighet eftersom det på tidskrifternas webbsidor sällan finns någon information om hur materialet kan användas och om det är att betrakta som OA. Det är endast två tidskrifter som har skrivningar som ligger nära OA-definitionen. Om inget sägs om användningen av materialet får man anta att vanliga upphovsrättsliga regler gäller, t.ex. att materialet kan användas för privat bruk, att citaträtten gäller och att om det används i undervisningssammanhang gäller kopiering enligt det kopieringsavtal som finns mellan Bonus Presskopia och många högskolor (se <http://www.bonuspresskopia.se>).

Vi kommer här in på termerna gratis (fritt tillgängligt utan kostnad) och libre (fritt tillgängligt utan kostnad och med få juridiska restriktioner) som togs upp i litteraturöversikten. 16 av de tidskrifter som svarat på enkäten liksom flera som inte svarat erbjuder material som kan benämnas gratis. Utifrån svaren skulle nio tidskrifter tillgängliggöra material som är libre men med få undantag framgår inte något sådant av deras webbplatser. Bristen på information kan bero på att man inte tänkt på att det finns juridiska skillnader. Av de få kommentarer som lämnats i samband med frågan om OA-definitionen märks att en del inte har funderat över upphovsrättsliga frågor. Om man inte nämner något kan det vara så att man är medveten om skillnaden och inte vill tillåta så fri användning av materialet som OA-deklarationerna fastställer men ändå tillgängliggöra materialet för privat bruk.

En fråga som de som förordar open access bör ställa sig är hur strikt man ska vara med de få juridiska, ekonomiska och tekniska gränser som finns i OA-deklarationerna. Kanske ska de ses som något att sträva efter och under tiden kan man nöja sig med att materialet finns fritt tillgängligt och tillåts användas för privat bruk och för icke-kommersiellt användning i forsknings- och undervisningsändamål som vi tror är det många tidskrifter eftersträvar när de släpper hela eller delar av materialet fritt. Det är dock viktigt att man klargör skillnaderna så att det inte bildas en gråzon där man tror att fritt tillgängligt utan kostnad betyder libre.

Det bör tilläggas att i kommentarerna och de öppna svaren framkommer det att det inte är helt klart för många vad open access innebär och vad som skiljer mellan fritt tillgängliggörande, parallellpublicering och tillgång till elektroniska versioner för prenumeranter. Där framgår också att diskussioner kring detta pågår på redaktionerna och att några av tidskrifterna står inför att erbjuda fritt tillgängligt material.

I de fall där tidskriften finns i både tryck och elektronisk version och där hela tidskriften tillgängliggörs frågade vi hur tillgängliggörandet via Internet finansieras. Nio av tio svarade att det sker inom ordinarie budget och i ett fall genom annonser. Tillgängliggörande via Internet verkar alltså inte vara något som ses som en extra utgift. Vi har inga användbara uppgifter kring finansiering från de tidskrifter som bara finns i elektronisk version.

Parallellpublicering eller inte

Ja, varför inte

Inställningen till parallellpublicering bland tidskrifterna i vår undersökning är huvudsakligen positiv och tillåtande. I följebrevet definieras parallellpublicering och i enkätens avdelning med frågor om parallellpublicering ställs följande fråga: ”En forskare har publicerat en artikel i er tidskrift. Han eller hon skulle vilja tillgängliggöra artikeln i fulltext, finns den möjligheten?” 37 av de 43¹³ som besvarade frågan uppger att de tillåter detta. Endast sex respondenter uppger att de inte tillåter parallellpublicering.

Nitton respondenter har lämnat kommentarer till frågorna om parallellpublicering. Här framkommer att flera (7 tidskrifter) aldrig fått frågor om detta från författarna och därför aldrig behövt ta ställning till parallellpublicering. Någon anger att om de skulle få frågan skulle parallellpublicering tillåtas under förutsättning att det framkommer att artikeln ursprungligen publicerats i deras tidskrift. Andra kommenterar att de tillåter eller skulle tillåta parallellpublicering om det sker med en viss fördröjning.

Vid parallellpublicering inom STM-områdena är embargo vanliga och här är det 11 som tidskrifter svarat att de tillåter parallellpublicering med en fördröjning på mellan en vecka och två år. Sju stycken har svarat att de tillåter parallellpublicering direkt i

¹³ Samtliga tidskrifter som enkäten sändes till, oavsett vilken version den finns i, fick möjlighet att besvara frågan.

samband med tidskriftens publicering. Samtidigt anger 22 av de 37 som besvarade frågan att de inte har några regler kring när parallellpublicering får ske, alltså en majoritet av tidskrifterna. Det visar att detta inte är något vanligt fenomen, iallafall inte ännu.

När parallellpublicering tillåts är det vanligast att tidskriften ger författaren tillstånd att lägga artikeln på egen hemsida (34 svar) men det är också i många fall möjligt för författaren att lägga artikeln i ett öppet arkiv vid en högskola eller ett universitet (24 svar). Många tillåter alltså författare att publicera sin artikel på egen hemsida och/eller lägga den i ett öppet arkiv.

Av allmänna kommentarer liksom kommentarer till en fråga om varför man tillåter parallellpublicering framgår att de svarande inte ser några skäl att inte tillåta parallellpublicering. En respondent uttrycker det så här:

Vår utgångspunkt är att en upphovsman bör ha rätt att råda över sina verk i så stor utsträckning som möjligt och vi har inga krav på att vår utgivning ska löna sig.

Ett vanligt argument bland dem som har en tillåtande inställning är att parallellpublicering främjar forskning och spridning av kunskap. Parallellpublicering ses också som marknadsföring av tidskriften, något som illustreras av citatet nedan:

Men vi vil gerne have at der står at den først er publiceret i ..., så tidsskriftet får reklame og kendskabet til det bliver udbredt (det er det frivillige arbejdes løn - at andre anerkender det).

Ett annat skäl till att tillåta parallellpublicering är att författarna inte arvoderas för sitt arbete:

Vi arvoderar inte skribenterna och anser oss därför att publicerat material ägs av författarna.

Citatet ovan pekar också på en annan aspekt som återkommer i materialet, nämligen frågan om upphovsrätten till materialet vilket har betydelse för parallellpublicering. Åtta tidskrifter har i öppna kommentarer på något sätt angett att de betraktar författaren och inte sig själva som ägare av artiklarna. De anser därför att de inte kan eller bör hindra parallellpublicering, tvärtom uppfattas detta som något positivt. Det uttrycks exempelvis så här:

Författaren behåller upphovsrätten och vi stöder egenpublicering av artikeln på t.ex. författarens hemsida, men texten får inte egenpubliceras förrän efter vi först publicerat artikeln (pga peer review, undvikande av parallellpublicering i annan peer review-tidskrift)

Av dessa åtta är det bara två som uppgett att de skriver kontrakt med författarna men upphovsrätten verkar inte ha reglerats i så stor utsträckning i dessa. När det talas om parallellpublicering sägs det ofta att författarna måste ansöka om tillstånd hos förlag och tidskrifter för att få tillstånd att parallellpublicera. Ofta påpekas de konsekvenser som kontrakt där upphovsrätten ges bort kan ha för upphovsmannen. Bland de här undersökta tidskrifterna uppger 22 stycken att de inte skriver kontrakt med sina författare. Det är då oklart hur upphovsrätten till materialet ser ut. Vi har inte funnit någon litteratur som diskuterar kontraktsskrivande vid publicering i tidskrifter inom

humaniora och rättsvetenskap. Avsaknaden av kontrakt och vad som gäller upphovsrättsligt är därför en viktig aspekt att studera närmare för att förstå författarnas möjligheter till parallellpublicering inom ämnena.

Vi frågade också om vilken version av texten som författaren kan parallellpublicera. Trettioåtta respondenter svarade på frågan. Flera alternativ kunde väljas. Hela tjugofem respondenter uppgav att de inte hade några regler kring vilken version författaren får lov att använda vid parallellpublicering. Elva uppgav att det gick bra att använda den publicerade versionen, tio att författaren får lov att publicera förlagets pdf-fil. Endast fem tidskrifter markerade alternativet ”En version som inte är den publicerade”. Det är således inte omöjligt att kunna använda förlagets pdf-fil eller att tillgängliggöra den publicerade versionen men det vanliga verkar vara att man inte har några regler kring denna aspekt.

Ett av syftena med detta projekt har varit att skapa information om parallellpublicering anpassad till humaniora och rättsvetenskap och vi kan konstatera att regler och praxis kring parallellpublicering inom humaniora och rättsvetenskap förefaller vagare och inte lika etablerade inom naturvetenskap, medicin och teknologi. Inte heller finns det bland respondenterna någon antydning om enhetlig policy för vad som tillåts och när parallellpublicering tillåts. Vårt intryck är ändå att många är positivt inställda till företeelsen.

Nej till parallellpublicering?

Sex respondenter har uppgett att de inte tillåter parallellpublicering. När man tittar närmare på kommentarer från dessa framkommer att det egentligen inte är ett klart och tydligt nej utan att man helt enkelt inte vet/tagit ställning eller att parallellpublicering faktiskt tillåts fast med fördröjning. Bara två tidskrifter uppger att de medvetet valt att inte tillåta parallellpublicering. Ovilja att parallellpublicera beror enligt dessa svar på att tidskriften därmed riskerar förlora prenumeranter.

Svaren på våra frågor om varför man inte tillåter parallellpublicering förstärker bilden av att parallellpublicering inte är en etablerad företeelse utan något nytt som man inte haft så stor anledning att fundera över. Samtidigt syns farhågor att parallellpublicering ska riskera minska antalet prenumerationer och därmed äventyra tidskriftens framtid. Man bör komma ihåg att detta många gånger är tidskrifter med små upplagor.

Resultat från enkäten till utgivare

Allmänt om utgivarna

Av de 175 utgivare som fick enkäten var det 56 av varierande storlek och med olika typ av utgivning som svarade på enkäten (se bilaga 3¹⁴). Samtliga 56 svarade på frågan om vilken typ av material de ger ut. Flera alternativ kunde väljas. Vetenskapligt material är vanligast, trettiosju respondenter valde detta alternativ, men populärvetenskapligt följer nära inpå, trettio stycken. Samhällsdebatterande respektive professions- eller praktikerinriktad litteratur är ungefär hälften så vanligt som vetenskaplig. Femton respondenter markerade alternativet *Annat* med möjlighet att precisera. Här nämns skönlitteratur, barnböcker, kyrklig litteratur och lexikon.

Precis som för tidskrifterna är det således den vetenskapliga utgivningen som dominerar även om fördelningen mellan de olika kategorierna är jämnare här.

Samtliga utgivare ombads också markera vilken eller vilka typer av publikationer de ger ut. Det är inte förvånande att monografier och antologier är de mest förekommande publikationstyperna, tjugosju respektive tjugotvå respondenter har markerat dessa alternativ. Fördelningen får ändå sägas vara relativt jämn, årsböcker och skriftserier följer inte långt efter, med tjugofyra respektive tjugotvå utgivare vardera. Festskrifter och avhandlingar är även de vanliga, arton respektive femton, dvs. närmre en fjärdedel av respondenterna ger ut dessa publikationstyper. Respondenterna hade även möjlighet att precisera publikationstyp under alternativet *Annat* om deras utgivning inte fanns representerad bland alternativen. Här hittar vi läroböcker, rapporter, lexikon, kurslitteratur och skönlitteratur. Respondenterna hade möjlighet att välja flera svarsalternativ.

Vi ställde också en fråga om vilken typ av utgivare de är och 21 angav att de är företag. Förening hamnade på andra plats (12 stycken) följt av stiftelse (8) och statlig institution eller liknande (8). Sju respondenter valde alternativet *Annat*, och uppgav bland annat kyrkliga organisationer. Om man jämför denna fördelning med den bland tidskrifterna är det värt att notera att företag är vanligast bland utgivarna medan företag är få till antalet bland tidskrifterna där istället föreningar är vanligast.

¹⁴ Ibland har knapphändiga uppgifter lämnat i enkäten och det har då varit svårt att avgöra vem som svarat eller inte. Antalet markeringar överensstämmer därför inte helt med antalet svarande.

En fråga handlade om hur utgivningen finansieras och man kunde välja flera givna alternativ. En klar majoritet av utgivarna anger att utgivningen finansieras genom försäljning. Många finansierar även sin utgivning genom bidrag som anges komma från stiftelser, föreningar, Vetenskapsrådet, olika fonder och/eller statliga och kommunala institutioner. Intressant att notera är att bidrag som finansieringsform även anges av flera av företagen som svarat på enkäten. En närliggande kategori som anges är medlemsavgifter och det kan då handla om utgivning av årsböcker som sedan distribueras som medlemsförmån. Några enstaka utgivare uppger att författarna har egna medel för publicering. Flera har valt alternativet Annat sätt utan möjlighet att precisera. Sammantaget är det tydligt att många valt flera alternativ och finansieringen ofta verkar ske på mer än ett sätt.

Vi har inte hittat någon litteratur som behandlar finansiering av utgivning av bland annat monografier och antologier så vi kan bara jämföra med svaren från tidskrifterna som besvarade den andra enkäten. Bland dem var den vanligaste finansieringsformen bidrag, från bl.a. Vetenskapsrådet, men försäljning i form av prenumerationer var också vanligt. Vi vet inte när detta sker men det skulle kunna gälla speciellt utgivning av t.ex. vetenskapliga utgåvor av äldre författares verk. Sådan utgivning kan antas sakna stort kommersiellt intresse. Även bland utgivarna verkar således bidrag vara en del av finansieringen och det kanske kan öppna upp för möjligheter till fritt tillgängliggörande av material.

Precis som i tidskriftsenkäten ställde vi en fråga om kontrakt skrivs och vad som regleras där. Jämfört med tidskrifterna är det vanligare med kontrakt bland utgivarna. De flesta (36 av 54) uppgav att de skriver kontrakt med sina författare i samband med publicering medan 18 utgivare inte skriver några kontrakt. Bland företagen är det en klar majoritet (19 av 21) som skriver kontrakt vilken kan jämföras med övriga utgivare där fördelningen är 50/50. I kontrakten regleras bl.a. upphovsrätten, ersättning, friexemplar och användning av materialet.

Open access och fritt tillgängliggörande via Internet

Liksom i tidskriftsenkäten valde vi att först ställa frågor kring fritt tillgängliggörande av material via Internet och sedan om open access.

Fritt tillgängliggörande

35 av 56 respondenter uppger att de inte publicerar något material fritt via Internet medan 21 har markerat alternativet "Ja, det händer". Dessa 21 fick därefter för olika typer av publikationer markera om material tillgängliggörs "ibland" eller "i regel" och om det är hela eller delar av verket som tillgängliggörs. På grund av det ringa urvalet går det inte att se en tydlig bild av om det är någon viss typ av publikation som i större utsträckning görs fritt tillgänglig via Internet och ifall det skiljer sig mellan olika typer av utgivare. Till största delen handlar det dock om att delar av, snarare än hela, publikationer tillgängliggörs, oavsett om det rör sig om monografier, antologier, årsböcker, festskrifter eller skriftserier. Det verkar också vara vanligare att man tillgängliggör material "ibland" än att man regelbundet gör det. Här skiljer sig utgivarna från tidskrifterna som antingen alltid tillgängliggör material eller inte alls. Materialets

kommersiella värde har troligtvis betydelse här. Som många av respondenterna bland utgivarna påpekar bygger deras utgivning på en affärsidé, något som inte framkommer på samma sätt bland respondenterna i tidskriftenkäten. Nu bör man komma ihåg att det var få företag som svarade på tidskriftenkäten men kanske tyder detta på att nordisk utgivning av tidskrifter jämfört med monografier, antologier etc. delvis bygger på olika affärsmodeller. Utgivningen av monografier och antologier är av en mer kommersiell karaktär än tidskriftsutgivningen. Det kan tyckas självklart men skillnaderna blir intressanta om man ser dem i ljuset av att internationell tidskriftsutgivning i stor utsträckning är kommersiell.

Den för rapporten kanske mest intressanta aspekten kring frågor om fritt tillgängliggörande bland utgivare är de argument som anges till att man väljer att tillgängliggöra material fritt via Internet. Det absolut vanligast förekommande argumentet är ökad tillgänglighet och för att nå ut. Skälen till detta kan delas upp i tre delar; ett är att öka läsekretsen, ett annat att öka synligheten för författaren. Ytterligare ett skäl är marknadsföring och att öka försäljningen.

Bland de 35 som inte tillgängliggör material fritt via Internet är fördelningen 50/50 mellan de som svarat ja respektive nej på en fråga om de medvetet valt bort fritt tillgängliggörande via Internet. De huvudsakliga skälen till att det valts bort är kommersiella, dels därför att utgivningen bedrivs på kommersiell grund, dels att en förutsättning för utgivningen är att författaren får betalt. I detta ligger en oro för att fritt tillgängliggörande via Internet ska hämma försäljningen av boken. Som vi nämner i litteraturöversikten finns lite skrivet som kan bekräfta om denna oro är befogad eller inte.

I kommentarer till varför man valt bort fritt tillgängliggörande framkommer att någon planerar för publicering av e-böcker och att fritt tillgängliggörande av material därför inte är aktuellt. Andra påtalar att frågan inte har varit aktuell medan andra diskuterat den men digitalisering och fritt tillgängliggörande har i dagsläget inte varit genomförbart. Några kommenterar att de skulle vilja vara med i någon typ av portal och här nämns önskan om en portal för hembygdslitteratur/lokalhistorisk litteratur, deltagande i större utländskt digitalt bibliotek och medverkan i JSTOR.

Open access

Fördelningen mellan de utgivare som säger sig känna till open access-definitionen och de som inte gör det är jämn, 26 svarade ja medan 28 svarade nej. Av kommentarer till frågan framkommer att många inte känner till den fulla innebörden av definitionen. Som någon påpekar: "... tillgängliggöra för oss är inte att ladda ner, kopiera etc. ". Om man ser fritt tillgängliggörande som ett sätt att ge ett smakprov av materialet har man kanske inte tänkt sig att materialet ska kopieras eller användas på annat sätt. Vi kommer här in på skillnaden mellan gratis och libre och hur sträng man ska vara när man talar om fritt tillgängliggörande. I hur stor utsträckning ska man ta hänsyn till att användaren kan vilja göra olika saker med materialet som att kopiera det i undervisning eller ladda ner och läsa på sin dator?

Åtta utgivare uppger att open access-definitionen är applicerbar på materialet de ger ut, detta ska dock läsas med försiktighet. Av dessa åtta är det endast sex stycken som

uppges att de tillgängliggör material fritt på Internet och en har angivit sig medvetet ha valt bort tillgängliggörande via Internet. Kommentarer till frågan visar också att i vissa fall är kopiering etc. inte tillåten vilket motsäger att OA-definitionen gäller. Om man går in på de svarandes webbplatser finns ibland material eller delar av material tillgängligt men det finns ingen skrivning om hur det kan användas. Liksom för tidskrifterna tolkar vi de motsägelsefulla uppgifterna som att open access och fritt tillgängliggörande via Internet är nya och ovana begrepp.

Parallellpublicering

Många (41 av 54) utgivare uppges att de kan tillåta att författaren tillgängliggör sin text i fulltext via Internet. Av dessa är 13 företag. Flera respondenter uppges samtidigt att parallellpublicering aldrig diskuterats eller varit aktuell och några enstaka menar att denna fråga inte är aktuell för deras utgivning. Flera säger också att de inte tillåter parallellpublicering, främst av kommersiella skäl.

36 av de 41 som tillåter parallellpublicering angav vilka publikationstyper författaren kan lägga texten på sin hemsida eller i ett öppet arkiv på en högskola eller liknande. Av svaren går det inte att utläsa något tydligt mönster huruvida parallellpublicering tillåts oftare för en viss typ av material eller på ett visst sätt. Däremot verkar det vara så att om parallellpublicering tillåts har författaren ofta båda möjligheterna, att lägga texten på sin egen hemsida eller i ett öppet arkiv.

När det gäller frågor om upphovsrätt går det inte att skönja ett tydligt mönster mellan olika typer av utgivare. Däremot finns stor variation representerad med mer eller mindre flexibelt förhållningssätt i förhållande till upphovsrättsliga frågor. Upphovsrättsliga regler, frågor och problem är mer påtagliga i svaren från utgivarna än i svaren från tidskrifterna. Bland annat syns detta i att det är mycket vanligare att skriva kontrakt bland utgivare av monografier och antologier än bland tidskrifter. Utöver upphovsrättsliga frågor reglerar kontrakten den ekonomiska ersättningen författaren får och här ligger den största skillnaden angående kontraktskrivning mellan respektive utgivningsområde som framkommit i vår undersökning. Den kommersiella aspekten av utgivningen inte är helt okomplicerad när det handlar om utgivningen av vetenskapliga publikationer vilket framgår av nedanstående citat:

Våra författare är angelägna om att kunna tillgängliggöra sina forskningsresultat. Detta står mot våra kommersiella och utgivarrättsliga intressen. Vi har en sorts mellanposition mellan den vanliga bokmarknaden och forskarvärlden; i den senare tillämpas ju upphovsrätten på ett speciellt sätt.

På en fråga om när författaren får lov att parallellpublicera sin text svarade de flesta att de saknar regler kring den aspekten vilket kan höra samman med att de ofta inte ingående diskuterat parallellpublicering. Enstaka utgivare tillåter parallellpublicering direkt och några utgivare tillåter parallellpublicering med varierande fördröjning på upp till två år alternativt efter den tid då publikationen inte längre antas ha ett kommersiellt värde.

Respondenterna fick kommentera varför de tillåter respektive inte tillåter parallellpublicering. Bland dem som var positiva uppfattar en del inte

parallellpublicering som något problematiskt utan som fördelaktigt då det leder till ökad tillgänglighet och synliggör författaren.

Mer än ett informellt beslut om detta med parallellpublicering finns inte. Det överförbara skälet är emellertid att i princip är det lika intressant för samfundet som för författarna att synas. En ökad citeringsfrekvens är ett möjligt resultat av open access och parallellpublicering och det är i så fall högst troligt något som på sikt gynnar samfundet.

Bland dem som tillåter parallellpublicering finns det utgivare som inte valt detta själva, utan de tillåter parallellpublicering därför att författare eller forskningsfinansiärer har bett om eller ställt krav på detta. Andra utgivare uppger att författaren har upphovsrätten till sitt verk och att därmed finns det ingen konflikt i förhållande till parallellpublicering.

Utifrån de svar vi fått är svårt att ge en enhetlig eller generaliserande bild av reglerna kring parallellpublicering bland utgivarna. Variationen i praxis och policy kan bero på flera olika saker, som att gruppen respondenter består av flera olika typer av organisationer och att de ger ut olika typer av material, monografier, festskrifter, encyklopedier, skriftserier etc. Utgivarna utgör på intet sätt en homogen grupp. En intressant iakttagelse blir följaktligen att forskare inom humaniora och rättsvetenskap publicerar sig i många olika typer av sammanhang och inom olika typer av genrer. Gränserna mellan vad som är vetenskapligt material och annat är som vi påpekade i början inte tydliga.

Slutsatser och diskussion

Syftet med projektet har varit att öka kunskapen om vilka möjligheter forskare inom humaniora och rättsvetenskap har till open access-publicering. Runt 15 av de 54 tidskrifter som besvarat enkäten, tillgängliggör hela tidskriften fritt på sina webbplatser, antingen senare årgångar eller mer fullständig utgivning. Många har valt en modell som innebär att tidigare material tillgängliggörs när ett nytt nummer kommer eller efter ett-två år. Det kan ses som en kompromiss mellan viljan att tillgängliggöra forskningsresultat och att säkra en del av finansieringen. I de flesta fall finns dock ingen indikation på hur materialet kan användas och vi kommer här in på olika betydelser av open access. I den skrivning som finns i bland annat Berlindeklarationen innebär open access en vid användning av materialet med få juridiska, ekonomiska och tekniska hinder, det som kan kallas libre. Detta ska jämföras med tillgängliggörande på Internet utan kostnad men där vanliga juridiska restriktioner gäller, gratis. I studien identifieras endast ett par tidskrifter som har skrivningar som ligger nära libre. I enkäten framkommer att det pågår diskussioner på en del tidskriftsredaktioner om att börja tillgängliggöra material fritt och att digitalisera äldre material.

För utgivarna av monografier, antologier m.m. är bilden delvis en annan. Inget förlag tillgängliggör material som är libre. Däremot förekommer fritt tillgängliggörande utan kostnad men det gäller då ofta delar av en bok snarare än hela verk och det finns ingen utgivare bland dem som besvarat vår enkät som systematiskt gör detta. När man väljer fritt tillgängliggörande beskrivs det ofta som ett led i marknadsföringen av verket och utgivaren. Det finns här en mycket tydligare ekonomisk aspekt på utgivningen än för tidskriftsutgivningen.

Möjligheterna till open access den gyllene vägen, dvs. publicering i OA-publikationer beror således på vad som avses med open access. Medvetenheten om olika betydelser av open access bland tidskriftsredaktörer och utgivare av material inom humaniora och rättsvetenskap verkar vara låg och behöver höjas för att de ska kunna ta ställning till vad de avser och försöker uppnå när de tillgängliggör material fritt via Internet. Om inga särskilda skrivningar gäller bör vanlig upphovsrätt gälla för användning av vetenskapliga publikationer på Internet. Det innebär bland annat att användning för privat bruk och citaträtt gäller. Vi har i detta projekt inte fördjupat oss i dessa frågor men det är värt att utreda hur långt detta räcker för humanistiska och rättsvetenskapliga forskares behov. En ökad medvetenhet är viktig inte minst i ljuset av ökade krav på utvärdering av forskning och framtida finansiering. Även finansiärer som börjar ställa krav på OA-publicering av resultat från forskning som finansieras behöver därför klargöra vad de avser.

Om man tittar på den gröna vägen till open access, dvs. parallellpublicering, är möjligheterna många fler än för den gyllene vägen. När det gäller tidskrifter uppger en majoritet att de tillåter parallellpublicering men flera påpekar också att de inte tagit ställning eftersom de aldrig fått frågan från författarna. Några av tidskrifterna tillämpar embargo medan andra tillåter parallellpublicering i samband med den vanliga publiceringen. Här ses inget mönster för olika typer av utgivare.

De anledningar som anges för att tillåta parallellpublicering handlar om att det främjar spridning av forskningen samtidigt som det är marknadsföring för tidskrifterna. Även bristen på arvodering och att inga kontrakt skrivs förs fram som anledning. Tjugotvå tidskrifter anger att de inte skriver kontrakt med sina författare. Det bör innebära att författaren behåller stora delar av upphovsrätten till materialet även om tidskriften bör ha vissa rättigheter. Detta skapar goda möjligheter för parallellpublicering. För att det rättsliga läget ska vara tydligt kan man tänka sig att forskarna börjar skriva kontrakt om rätten att parallellpublicera, vilka versioner som kan användas och när det kan ske. Det är svårt att veta hur stort intresset för det är från författarnas och tidskrifternas sida. En reflektion utifrån enkätsvaren är att det inte verkar vara viktigt för tidskrifterna att författarna ska överlåta upphovsrätten till dem. Man kan också tänka sig att om fler forskare börjar fråga om detta så kommer det att växa fram en praxis där tidskrifterna tillåter parallellpublicering, eventuellt med ett embargo.

Om man tittar på möjligheterna att parallellpublicera boktexter är det ett stort antal utgivare (41 av 54) som uppger att möjligheten kan finnas. Det är dock inget som generellt tillåts utan vi får bilden av att ställningstaganden görs utifrån varje enskilt fall och för enskilda förfrågningar. Liksom för tidskrifterna anger flera att frågan aldrig diskuterats och att man därför inte behövt ta ställning till det. De som inte tillåter parallellpublicering hänvisar till kommersiella aspekter. De skäl som anges till att tillåta parallellpublicering är att det är fördelaktigt för såväl forskningens och författarens som utgivarens synlighet och tillgänglighet. Även här finns det de som hänvisar till att man inte skrivit något kontrakt och att författaren därför behåller upphovsrätten. Det är dock mycket vanligare att kontrakt skrivs vid utgivning av t.ex. monografier och antologier än vid tidskriftsutgivning. Intressant är att man i vissa fall inte själv valt att tillåta parallellpublicering utan att det är eftergifter till krav från finansärer. Detta påpekas också av någon av respondenterna i tidskriftsenkäten. Det visar att sådana krav verkligen får efterverkningar hos utgivarna. Hur det påverkar utgivningen i stort och utgivarnas överlevnadsförmåga återstår att se.

En frågeställning i projektet var hur finansiering av OA-publicering ser ut men eftersom vi identifierat få sådana i vårt urval kan vi inte uttala oss kring detta.

I de dokument om OA som vi tar upp i litteraturöversikten betonas ofta att OA gäller vetenskapliga peer-reviewade tidskrifter. Man kan anta att skrivningen kommit till för att markera att det handlar om vetenskapligt bedömt material som ska göras tillgängligt. Dock är det inte givet hur detta ska överföras och tillämpas på utgivningen inom humaniora och rättsvetenskap. Många av dem som besvarat vår enkät är inte vad man skulle kalla vetenskapliga kärntidskrifter inom humaniora och rättsvetenskap. Forskarna har dock av någon anledning valt att publicera sig i dem och det kan vara ett utslag av att gränserna mellan vetenskapligt och populärvetenskapligt material inte är tydliga. Om man då betonar att open access gäller för vetenskaplig publicering faller delar av

utgivningen bort. När det gäller peer-review så anger tidskrifterna som har vetenskaplig inriktning att kvalitetsgranskning sker antingen genom en ämneskunnig eller av en redaktion/redaktör. Begreppen vetenskaplig publicering och peer-review är inte några entydiga företeelser och i diskussionen om open access-publicering måste klargöranden göras. Det är en diskussion som rimligen bör följa den inomvetenskapliga förståelsen av hur vetenskap produceras och publiceras.

Betoningen på tidskrifter riskerar också att utesluta en stor del av utgivningen inom humaniora och rättsvetenskap. För utgivarna av böcker uppvisar vårt urval en stor variation i typer av utgivning, material och utgivare. Det är allt från kommersiella förlag med bred utgivning till små föreningar med årsböcker på medlemsbasis. Frågan hur långt man vill gå i att begära open access till material som ofta är tänkt till försäljning. Samtidigt visar vår studie att många utgivare inte är kommersiella företag och därför inte har samma krav på försäljningsvinster. Detta borde kunna öppna upp för diskussioner kring fritt tillgängliggörande av material. Vissa utgivare uttrycker också en vilja att synas i mer övergripande sammanhang som t.ex. JSTOR.

Humanistiska och rättsvetenskapliga forskare publicerar sig i många olika typer av publikationer som inte är tidskrifter. Vi har i undersökningen också visat att den regionala utgivningen är stor. Intresset för att sprida forskningen i samhället är stort och redaktioner och utgivare verkar försöka balansera så stor tillgänglighet som möjligt med en hållbar utgivning. Det behövs dock mer kunskap om hur forskarna väljer olika publiceringsformer och hur förutsättningarna för olika typer av publicering ser ut, t.ex. finansieringsmodeller, syften med utgivningen och vad som händer vid övergång till fritt tillgängliggörande.

Källförteckning

- Adema, J. & Rutten, P. (2010). *Digital monographs in Humanities and Social Sciences. Report on user needs*. OAPEN: open access Publishing in European Networks. Tillgänglig: <http://www.oapen.org/images/D315%20User%20Needs%20Report.pdf> [2010-02-25].
- Bratland, E. D. (2008). *Finansieringsmodeller for norske open access tidsskrifter. Ein kvalitativ undersøkelse*. Bacheloroppgave i biblioteks- og informationsvitenskap, Høgskolen i Oslo, Avd. for journalistik, bibliotek- og informationsfag. Tillgänglig: http://www.ub.uit.no/wiki/openaccess/images/2/23/E_d_bratland_finansieringsmodeller-bachelor.pdf [2009-01-27].
- Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities. Tillgänglig: <http://oa.mpg.de/openaccess-berlin/berlindeclaration.html> [2009-12-11]
- Biblioteksstyrelsen (2003). *Fremtidens forskningspublicering. Et nordisk samarbejde*. Rapport utarbejdet for Nordisk Publiceringsnämnden för humanistiska och samhällsvetenskapliga tidsskrifter. Köpenhamn: NOS/NOP.
- Björklund, C. et al. (2009). *Parallellpublicering av vetenskapliga artiklar. Slutrapport av PAVA-projektet*. http://www.kb.se/Dokument/Om/projekt/open_access/pava_slutrapport_090402.pdf [2009-09-03].
- Borgman, C. (2007) *Scholarship in the digital age*. Cambridge; MIT press.
- Bratland, E. D. (2008). *Finansieringsmodeller for norske open access tidsskrifter. Ein kvalitativ undersøkelse*. Bacheloroppgave i biblioteks- og informationsvitenskap, Høgskolen i Oslo, Avd. for journalistik, bibliotek- og informationsfag. Tillgänglig: http://www.ub.uit.no/wiki/openaccess/images/2/23/E_d_bratland_finansieringsmodeller-bachelor.pdf [2009-01-27].
- Danner, R. A. (2007). Applying the access principle in law. The responsibilities of the legal scholar. I: *International Journal of Legal Information*, vol. 35, nr. 3, s. 355-395.
- Frandsen, T. F. (2009). *Scholarly communication changing. The implications of open access*. Copenhagen : Royal School of Library and Information Science. Tillgänglig: http://www.db.dk/binaries/TFF%20ph.d.-afhandling.pdf_3308.pdf [2009-12-11].
- Hedlund, T. & Roos, A. (2006). Open access publishing in Finland. Discipline-specific publishing patterns in biomedicine and economics. I: *ELPUB2006. Digital Spectrum. Integrating Technology and Culture. Proceedings of the 10th International Conference on Electronic Publishing held in Bansko, Bulgaria 14-16 June 2006*. Bob Martens & Milena Dobrova (Red.), s. 145-154. Tillgänglig: http://elpub.scix.net/cgi-bin/works/Show?231_elpub2006 [2009-12-01].
- Hagerlid, J. (2008). Open Access – har en brytpunkt passerats?.

- I: *InfoTrend*, vol. 63, nr. 2.
- Harley, D. et al. (2010). *Assessing the future landscape of scholarly communication. An exploration of faculty values and needs in seven disciplines*. UC Berkeley: Center for Studies in Higher Education. Tillgänglig: <http://escholarship.org/uc/item/0kr8s78v> [2010-02-16].
- Hellqvist, B. (2008). Bibliometri och humaniora. En relationsanalys. I: *InfoTrend*, vol. 63, nr. 3, s. 59-66.
- Hernes, S. (2008) *Norske vitenskapelige artikler og institutsjonsarkiv. Oppdatering av undersøkelsen av hvor mye av norsk publisering som kunne vært egenarkivert*. Undersøkelse foretatt av Sigbjørn Hernes, Høgskolen i Lillehammer, oktober 2008. Tillgänglig: http://www.uhr.no/documents/Oppdatering_potensiell_OA_2007_.doc [2009-12-11]
- Houghton, J. (2009). *Open Access – What are the economic benefits?. A comparison of the United Kingdom, Netherlands and Denmark. Final report*. Melbourne: Victoria Univ., Centre for Stratetigs Economic Studies. Tillgänglig: <http://www.knowledge-exchange.info/Default.aspx?ID=316> [2009-12-11].
- Howard, J. (2008). Humanities journals confront identity crisis. I: *Chronicle of Higher Education*, vol. 55, nr. 29.
- Nordin, J. (2008). Historisk tidskrift i nutid och framtid. Några reflektioner över läsarsynpunkter, bibliometri och Open Access. I: *Historisk tidskrift*, 128(2008):4, s. 601-620.
- Meyer Lundén, K. (2008). *Forskare och parallellpublicering. Forskares syn på, kunskap om och användning av den "gröna" vägen till open access*. Masteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, Institutionen för ABM, Uppsala universitet. Tillgänglig: <http://www.abm.uu.se/publikationer/2/2008/414.pdf> [2008-01-27].
- Myrdal, J. (2009). *Spelets regler i vetenskapens hantverk. Om humanvetenskap och naturvetenskap*. Stockholm: Natur & kultur.
- Oriental Institute Publications Office. (2009-04-06). *The Electronic Publications Initiative of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Tillgänglig: <http://oi.uchicago.edu/research/pubs/epi.html> [2010-02-22].
- Parker, C. A. (2007). Institutional repositories and the principle of open access. Changing the way we think about legal scholarship. I: *New Mexico Law Review*, vol. 37, nr. 2. Tillgänglig: http://works.bepress.com/carol_parker/1 [2009-12-18].
- Puuska, H-M. & Miettinen, M. (2008). *Skillnader i publiceringspraxis mellan olika vetenskapsområden*. Helsingfors: Undervisningsministeriet (Undervisningsministeriets publikationer 2008:33). Utgiven på finska, svensk sammanfattning tillgänglig: <http://www.minedu.fi/> [2009-01-27].
- Rabow, I. (2007). *Upphovsrätt för forskare*. Tillgänglig: <http://www.searchguide.se/oa/?p=18> [2010-02-18].
- Scheibel, E. Mead Cavert. (2009). Not your parents' history professors. An introduction to three digital humanists. I: *LIBREAS. Library Ideas*, 1. Tillgänglig: <http://www.libreas.eu/ausgabe14/003schi.htm> [2009-12-11].
- Suber, P. (2008). *Welcome to the SPARC Open Access Newsletter*, issue #124 August 2, 2008. Tillgänglig: <http://www.earlham.edu/~peters/fos/newsletter/08-02-08.htm> [2010-01-25].
- Svensson, A. (2008). Högskolans e-publicering – från projekt till etablerad verksamhet. I: *InfoTrend*, vol. 63 nr. 4.

- Waltham, M. (2009). *The Future of Scholarly Journals Publishing Among Social Sciences and Humanities Associations*. Report on a study funded by a Planning Grant from the Andrew W. Mellon Foundation.
<http://www.nhalliance.org/bm~doc/hssreport.pdf> [2009-09-03]
- Velterop, J.M. (2005). *Open Access publishing and scholarly societies. A Guide*.
http://www.soros.org/openaccess/pdf/open_access_publishing_and_scholarly_societies.pdf

Bilagor

Bilaga 1

Följebrev till enkät

Subject: Forskningsprojekt om utgivning inom humaniora och rättsvetenskap

Body: Hej!

Eftersom du är knuten till utgivningen av litteratur inom humaniora eller rättsvetenskap i Norden ber vi om din hjälp med att öka kunskapen om möjligheterna till fritt tillgängliggörande av forskningsresultat inom dessa ämnen i Norden. Vi hoppas därför att du vill svara på några frågor om e-publicering via Internet. Vi är intresserade av dina svar även om er litteratur inte finns i elektroniskt form.

Vi som ställer frågorna är Karolina Lindh, Inst, för kulturvetenskaper, och Gunilla Wiklund, Juridiska fakultetens bibliotek, vid Lunds universitet. Vi arbetar i ett projekt om inställningen till Open Access och parallellpublicering inom humaniora och rättsvetenskap finansierat av Kungliga bibliotekets Open Access-program (<http://www.kb.se/OpenAccess/projekt/#Humanister%20och%20rättsvetare>).

Med Open Access avses att vetenskaplig litteratur görs fritt tillgänglig via Internet. Med parallellpublicering avses att en forskare har möjlighet att tillgängliggöra en redan publicerad text via sin hemsida eller i ett öppet institutionellt arkiv.

Förutom att öka kunskapen om utgivningens villkor inom dessa två ämnen, kommer enkätsvaren att användas för att erbjuda en samlad ingång till olika utgivares policy i frågor om Open Access och parallellpublicering. Det är aktuellt eftersom många universitet har som policy att försöka göra forskningsresultat fritt tillgängliga via Internet. En sådan ingång blir då en hjälp för forskarna vid publicering. Det kommer också att utformas ett informationsmaterial om Open Access och parallellpublicering inom humaniora och rättsvetenskap som kommer att finnas tillgängligt via webbplatsen Open Access information, <http://www.searchguide.se/oa/>.

Här är länken till enkäten: XXX

Om du inte är rätt person att svara ber vi dig att vidarebefordra e-brevet till lämplig person.

Tack för din uppmärksamhet och, förhoppningsvis, medverkan!
/Karolina Lindh och Gunilla Wiklund

Kontaktperson:
Karolina Lindh, Inst för kulturvetenskaper, Lunds universitet
Karolina.Lindh@

Lista över artikelfördelning per tidskrift

Tabellen nedan visar de tidskrifter som vi identifierat via LUP och sänt enkät till. Markerade titlar är de som besvarat enkäten. Av listan framgår den stora svansen av utgivning, dvs. att få utgivare står för många artiklar medan många tidskrifter endast står för enstaka artiklar. I listan synliggörs även den regionala förankringen av utgivningen.

Tidskriftstitel	Antal artiklar/tidskrift
Populär historia	26
Dissidenten	17
Juridisk tidskrift vid Stockholms universitet	17
Allt om historia	13
Scandia : tidskrift för historisk forskning	12
Svensk juristtidning	12
Aktuellt om historia	11
Historieläraryarnas Förenings årsskrift	11
Axess	9
Ale: historisk tidskrift för Skåne, Halland och Blekinge	8
NIR : nordiskt immateriellt rättsskydd : nordisk tidskrift för patent-, mönster-, firma och varumärkesrätt samt lagstiftning mot illojal konkurrens	8
Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland	8
Historisk tidskrift	7
Skattenytt : officiellt organ för Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund, TOR	7
Österlent	7
Filosofisk tidskrift	6
Nordisk Tidskrift for Kriminalvidenskab	6
Rig : Föreningens för svensk kulturhistoria tidskrift	6
Upptecknaren. Nytt från Folkliksarkivet	6
Fronesis	5
Medusa	5
Tvärsnitt. Humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning	5
Etn : etnologisk skriftserie	4
Förvaltningsrättslig tidskrift	4
Ethnologia Scandinavica : a journal for Nordic ethnology	3
Europarättslig tidskrift	3
Forskning och Framsteg	3

Heterogénesis :revista de artes visuales : tidskrift för visuell konst	3
Ideas in History	3
Konsthistorisk tidskrift	3
Populär Arkeologi	3
Retfærd : nordisk juridisk tidsskrift	3
Scandinavian studies in law	3
Svensk kyrkotidning : meddelanden från kyrka, läroverk och universitet	3
Tidskrift för Sveriges domareförbund	3
Arbetshistoria. Meddelande från arbetarrörelsens arkiv och bibliotek	2
Arkeologisk Forum	2
Arv och minne : medlemsblad	2
Bebyggelsehistorisk tidskrift	2
EU och arbetsrätt : nordiskt nyhetsbrev	2
Finsk tidskrift : kultur, ekonomi, politik	2
Fornvännen (Digitala Fornvännen fr.o.m. 2009)	2
Forum för teoretiska interventioner	2
Insikt och Handling	2
Journal of Nordic Archaeological Science	2
Kina-rapport	2
Konstperspektiv	2
Loop : tidskriften om ledarskap, organisation och personal / Ny titel: Chefstidningen : HR- och ledarskapsmagasin för akademiker	2
Norwegian Archaeological Review	2
Ny juridik: artiklar, notiser, nyheter	2
Ord & Bild	2
Tidskrift i sjöväsendet	2
Ad lucem	1
Advokaten : tidskrift för Sveriges advokatsamfund	1
Amos - magasinet för livsfrågor och kristen tro	1
Arbetsmarknad & Arbetsliv	1
Arkiv, samhälle och forskning	1
Avfall och miljö (tid RVF-nytt)	1
Baltic worlds : scholarly journal : news magazine	1
Barnbladet	1
Biblis : tidskrift för bokhistoria, bibliografi, bokhantverk, samlande	1
Bild & Bubbla	1
Clio : historiska boknyheter	1
Current Swedish Archaeology	1
Dansk Biblioteksforskning - Tidsskrift for informations- og kulturformidling	1
Danske Museer	1
Didaktisk tidskrift : för praktiker och forskare	1
Glänta	1

Gotländskt arkiv: meddelanden från Föreningen Gotlands fornvänner	1
Hellenika	1
Hikuin	1
Human IT: tidskrift för studier av IT ur ett humanvetenskapligt perspektiv	1
Idrottsforum.org	1
Invandrare & Minoriteter	1
Jordemodern. Svenska Barnmorskeförbundets Tidskrift	1
Juristen	1
Kullabygd : Kullens hembygdsförenings årsskrift	1
Kyrkohistorisk årsskrift	1
Lag & Avtal	1
Ledungen, Tidskrift för kultur och miljö i Stockholms län	1
Lunds universitets magasin : LUM	1
Mediekultur	1
Moving bodies : tidsskrift fra Norges idrettshøgskole	1
NFT : Nordisk forsikringstidsskrift : Nordisk försäkringstidsskrift	1
Nord nu	1
Nordic journal of international law: Acta Scandinavica juris gentium	1
Nordisk tidskrift för vetenskap, konst och industri	1
Nordisk Tidsskrift for Menneskerettigheter : Nordic journal on human rights	1
Nordisk Østforum: Tidsskrift for politikk, samfunn og kultur i Øst-Europa og Eurasia	1
Nord-nytt : nordisk tidsskrift for folkelivsforskning	1
Nätverket: kulturforskning i Uppsala	1
Personhistorisk tidskrift	1
Romhorisont : tidskrift för Föreningen Svenska Rominstitutets vänner och Svenska institutet i Rom	1
Samtid & Museer	1
Sats: Nordic journal of philosophy	1
Scandinavian Journal of History	1
Siden Saxo : magasin for dansk historie	1
Signum. Katolsk orientering om kyrka, kultur och samhälle	1
Skalk : nyt om gammelt	1
SMT. Swedish Missiological Themes / Svensk missionstidsskrift	1
Socialmedicinsk tidskrift	1
Statsvetenskaplig tidskrift	1
STM (Svensk tidskrift för musikkforskning)	1

Svensk sjöfartstidning/The Scandinavian shipping gazette	1
Svensk Skattetidning	1
Svensk teologisk kvartalskrift	1
Tidig musik : magasinet för musik från medeltid, renässans och barock	1
Tidskrift för politisk filosofi	1
Tidsskrift for kulturforskning	1
Universitetsläraren	1
Utbildning & Demokrati. Tidskrift för didaktik och utbildningspolitik	1
Venue	1
Veritas : Viktor Rydberg-sällskapets tidskrift	1
Ymer	1
Arbetsrett	
Humanetten	
Jussens Venner	
Proust Bulletin	
Saga och sed	
STM-online	
Tidskrift för Genusvetenskap	
Tidsskrift for Rettsvitenskap	

Bilaga 3

Lista över fördelning av publikationer per utgivare

Nedan en lista över de utgivare som vi identifierade via LUP. De markerade namnen är de som svarat. I listan finns utgivare av monografier, antologier, festskrifter, årsböcker och skriftserier med. Liksom för tidskrifterna framgår att det är få utgivare som återkommer flera gånger medan många av utgivarna enbart står för enstaka publikationer. I listan synliggörs även den regionala förankringen av utgivningen.

Utgivare	Antal publikationer/utgivare
SNordic Academic Press	104
Studentlitteratur	92
Juristförlaget i Lund	48
Sekel Bokförlag	45
Makadam bokförlag, Centrum för Danmarksstudier	40
Historiska media	33
Thomson Reuters Professional AB	32
Norstedts juridik	30
Almqvist & Wiksell International	28
Fakta Info Direkt	26
Atlantis	26
Carlssons Bokförlag	23
Signum	23
Corpus Iuris	19
Iustus	16
Nya Doxa	15
Riksantikvarieämbetets förlag	11
Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet	10
Lärarytbildningen, Malmö högskola	10
Nationalencyclopedin	9
Svenska Linnésällskapet	9
Brutus Östlings bokförlag Symposion	8
Department of Philosophy, Lund University	8
Dunkers kulturhus, Helsingborg	8
Dialogos	7
Forum för levande historia	7
Liber	7
Statens ljud- och bildarkiv	7
Axel and Margaret Ax:son Johnson Foundation	6
Juristförlaget	6
Lärdomshistoriska Samfundet	6
Ordalaget, Bromma	6
Sydsvenska medicinhistoriska sällskapet	6
Hex, Lunds universitet	5
Stadshistoriska avdelningen, Dunkers kulturhus	5

Bokpro	4
Catholica	4
Centrum för Arbetarhistoria	4
Centrum för Europaforskning, Lunds universitet	4
Daidalos	4
Department of European Ethnology, Lund University	4
Gyllenstiernska Krapperupstiftelsen, Nyhamnsläge	4
Institutet för rättshistorisk forskning VAR???	4
Makadam bokförlag	4
Ordfront	4
Skånes Hembygdsförbund	4
Stiftelsen för utgivande av skaramissalet	4
Stiftelsen Wanås utställningar	4
Swedish Institute of Mission Research	4
Svenskt biografiskt lexikon	4
Trondheim: Institut for historie og klassiske fag, Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet	4
Utbildningsstyrelsen, Helsingfors	4
Veritas	4
Vetenskapssocieteten i Lund	4
Akademiska föreningens förlag	3
Artos & Norma bokförlag AB	3
Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen	3
Edition Andersson, Höganäs	3
Faculty of Medicine, Lund University	3
Gjellerup	3
Gyldendal akademisk	3
Jure	3
Jurist- og Økonomforbundets Forlag	3
Kungliga Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur	3
Lunds Universitetshistoriska Sällskap	3
Museum Tusulanums Forlag	3
Natur & Kultur	3
Nordiska museet	3
Norstedts Akademiska Förlag	3
Publikationsnämnden vid de svenska instituten i Rom och Athen	3
Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Bergslagen	3
Santérus Förlag och Santérus Academic Press Sweden	3
Skåneförlaget Fahlén & Torgny HB	3
Unipubforlag - Oslo Academic press	3
Universitetsbiblioteket, Lunds universitet	3
ABF Stockholm	2
Adoxa	2

Atremi	2
Bibliotekstjänst	2
Bokförlaget DN	2
Bonnier	2
bookLund	2
Bra Böcker	2
Cappelen	2
CBS Press	2
Center for Baltic & East European Studies. Södertörns högskola	2
Centrum för Multietnisk forskning, Uppsala Universitet	2
Den jyske historiker, Historisk institutt, Århus Univ	2
Dept of history, Lund university	2
Forlaget Samfundslitteratur	2
Formas	2
Fotografi i Fokus	2
Generation Tintin	2
Gullers förlag	2
Göteborgs stadsmuseum	2
Historieforum Västra Götaland, Skara	2
Historielärarnas förening (HLF), Bromma	2
Informationsförlaget	2
Institutionen för arkeologi och samiska studier, Umeå universitet	2
Juridiska fakulteten vid Lunds universitet	2
Kulturen, Lund	2
Kungliga Operan	2
Lind & Co	2
Lund: Absalon förlag	2
Lunds Allhelgonaförsamling	2
Malmö Museer	2
Museet Näktergalen/Vimmerby kommun, Kultur- och fritidsförvaltningen	2
Mönsterås kommun, Kalmar länsmuseum	2
NIAS Press	2
Paul åströms Förlag	2
Prisma	2
Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Syd	2
Silkeborg Museum	2
Sisyfos förlag	2
SKS Finska litteratursällskapet	2
Språk- och litteraturcentrum, Lunds universitet	2
Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond	2
Stiftelsen Värmlands museum	2
Stiklestad Nasjonale Kultursenter AS	2
Stofnun Vigdísar Finnbogadóttur í erlendum tungumálum	2
Svenska institutet för europapolitiska studier (SIEPS)	2
Svenska kyrkan	2

Svenska läkaresällskap	2
Svenska Turistföreningen	2
Sällskapet för 1700-talsstudier	2
Södertörn archaeological studies, Södertörn	2
Södertörns högskola	2
Talentum	2
Tapir forlag, Bergen	2
Thales	2
The Swedish Church in London	2
UNESCO/ Myndigheten för skolutveckling	2
Universitetsforlaget, Oslo	2
Utbildningsstyrelsen i Finland	2
Varvshistoriska föreningen/ Malmö stadsarkiv	2
Västergötlands museum	2
Aarhus University Press	1
Agora	1
Berit Wallenbergs stiftelse, Stockholm	1
Centrum för Tysklandsstudier	1
Department of Philosophy, Uppsala University	1
Dept of Cognitive Science, Lund Univ.	1
Edition Arcana, Studentgatan 17, SE-224 60 Lund, Sweden	1
Ekumeniskt institut för Norden	1
Ellerströms, Lund	1
Evert Taube-sällskapet	1
FoU Skåne, Kommunförbundet Skåne	1
Föreningen Gamla Lund	1
Förlags AB Gondolin	1
Galleri k	1
Gyllenstjernska Krapperupstiftelsen, Nyhamnsläge	1
Görel Cavalli-Björkman	1
Hans Larsson Samfundet	1
Helsingborg : Kulturmagasinet : Helsingborgs museiförening	1
Hexa Förlag	1
Institutet för tillväxtpolitiska studier	1
Institutionen för pedagogik, Växjö universitet	1
Jämtlands läns museum, Heimbygda och Jämtlands läns Konstförening	1
Jönköpings läns museum	1
Kungl. Skytteanska samfundet	1
Kungl. Vitterhets historie och antikvitets akademien	2
Leopard förlag, Stockholm	1
Liljevalchs konsthall, Stockholm	1
Linköpings universitet, Tema Q.	1
Lunds domarakademi	1
Lunds universitet, Centre for Educational Development (CED)	1

Lunds Universitet: Idrottsvetenskapligt Centrum vid Lunds Universitet (ICLU)	1
Lunds universitets kyrkohistoriska arkiv	1
Länsstyrelsen i Södermanland	1
Malmö nation	1
Medlingsinstitutet	1
Mercurius	1
Minority Rights Group International and Raoul Wallenberg Institute of Human Rights and Humanitarian Law	1
Nationalmuseet, Köpenhamn	1
Nationalmuseum, Stockholm	1
Palmkrons Förlag	1
Riksutställningar	1
Selskab for Kirkeret	1
Sjørettsfondet	1
Skandinaviska Swedenborgsällskapet	1
Skissernas museum, Lund	1
Skrifter från institutionen för musikvetenskap, Göteborgs universitet	1
SNS förlag	1
Språk- och folkminnesinstitutet	1
Språkrådet	1
Statens institutionsstyrelse	1
Stiftelsen Läckö Slott & Nationalmuseum	1
Stiftelsen Sverige och kristen tro	1
Stockholm Centre for Commercial Law	1
Stockholm Institute for Scandinavian Law	1
Suomalainen lakimiesyhdistys, Helsinki	1
Svensk presshistorisk förening	1
Svenska nationalkommittén för teknikhistoria	1
Svenska Vitterhetssamfundet	1
SVID / Raster förlag, Stockholm	1
Symposion	1
Sällskapet Lundajurister	1
Taastrup: Patent- og varemaerkestyrelsen	1
TAJU, Tammerfors	1
Tartu Ülikooli Kirjastus	1
The Greenland National Museum and Archives, and International Work Group for Indigenous Affairs	1
Unge Paedagoger, København	1
Universitetets kulturhistoriske museer, Oslo	1
University of Copenhagen Press	1
Uppsala :Maral production	1
Wanås Foundation	1
Vaxholms Fästnings Museum och Vaxholms Fästnings Musei Vänner	1
Vetenskapsrådet	1
Ystads fornminnesförening	1
Öhrlings PricewaterCoopers	1
Örkelljunga hembygdsförening	1

